

Аднан Х. Бјелак¹
Државни универзитети у Новом Пазару
Депаршман за филолошке науке
Српска књижевности и језик

СТРАНИ ЈЕЗИЦИ У ОБРАЗОВАЊУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ НА ПРОСТОРУ НОВОГ ПАЗАРА

Циљ анализе јесте потврђивање хипотезе да панорама страних језика заступљених у образовању у Републици Србији није доследно спроведена у образовању на подручју Новог Пазара. За анализу су нам послужили подаци добијени анкетањем ученика основних и средњих школа у Новом Пазару, које је извршено у октобру месецу школске 2020/21. године, са питањима отвореног и затвореног типа, а у којој је учествовало 40 средњошколаца и 43 ученика основних школа. На основу анкете добили смо податке о томе које стране језике ученици новопазарских школа уче институционално, али и које уче ван образовних институција. Податке смо у фебруару месецу школске 2020/21. прикупили и упитником за административно особље новопазарских средњих школа, на основу ког смо добили прецизне податке о броју ученика који изучавају неки од страних језика. Квантитативно-квалитативном анализом приступили смо обради података, потврђујући нашу почетну хипотезу да језичка слика на глобалном нивоу у Републици Србији није еквивалентна запаженој слици у образовању на простору Новог Пазара.

Кључне речи: страни језици, образовање у Србији, образовање у Новом Пазару

Увод

Образовни систем у Републици Србији препознаје четири „врсте језика”: српски језик као Л1, мањинске језике или језике националних мањина, српски језик као Л2 и језике традиционално означене као „страни језици”, где од четврте деценије 19. века спадају енглески, француски, руски и немачки (Filipović i dr. 2007: 9). Њихова популарност кроз историју бивала је сразмерна друштвено-политичком контексту. Почетак 20. века означен је обавезним изучавањем француског језика кроз образовни систем, а као други страни језик углавном је био немачки (Filipović i dr. 2007: 11). Међутим, дијахронијски посматрано, панорама страних језика заступљених у образовном систему Републике Србије у 20. веку знатно је измењена. Корените промене дешавају се педесетих година када друштвено-политички контекст СФРЈ диктира одабир језика за формално изучавање, у ком случају француски и немачки бивају

1 adnan_bjelak@msn.com

потиснути, а централно место заузимају енглески и руски (Filipović i dr. 2007: 11). Нови помаци дешавају се деведесетих година 20. века, када кроз образовни систем бивају доступни италијански и шпански језик, али само у специјалним средњим школама, примарно филолошким (Filipović i dr. 2007: 12). Овакви помаци говоре о интернационализацији образовања у Републици Србији, сходно параметрима Болоњског процеса, где је и идеја о увођењу више језика у образовни систем у складу с тим (Šuvaković 2018: 109).

Задатак нашег истраживања у овом раду² биће да проpratимо који су страни језици које образовни систем Републике Србије подразумева у 21. веку. На основу досадашњих истраживања приказаћемо глобалну слику, а посебну пажњу обратићемо на позицију страних језика у основним и средњим школама на простору Новог Пазара.

Податке о заступљеним страним језицима на простору Новог Пазара добили смо на основу анкете за ученике у којој су учествовала 43 ученика осмог разреда основних школа у Новом Пазару („Рифат Бурџовић Тршо”, „Вук Караџић”, „Десанка Максимовић”, „Мур”) и 40 ученика четвртог разреда средњих школа (Медицинска школа „Два хероја” и „Гимназија”), а која је реализована октобра месеца школске 2020/21. године и на основу упитника за административно особље у средњим школама у Новом Пазару (Медицинска школа „Два хероја”, „Гимназија”, „Школа за дизајн текстила и коже”, „Угоститељско-туристичка школа”, „Економско-трговинска школа”, „Техничка школа”), на основу ког смо дошли до података о укупном броју ученика, броју ученика по разредима, броју ученика који изучавају енглески језик и/или неки други страни језик. Податке смо сакупили у току месеца фебруара школске 2020/21. године.

Квантитативно-квалитативном анализом утврдићемо који су страни језици заступљени/најзаступљенији у образовном систему Републике Србије на простору Новог Пазара, те покушати да докажемо нашу хипотезу да панорама страних језика у образовном систему Републике Србије није доследно спроведена у образовном систему на подручју Новог Пазара.

1. Страни језици у образовном систему Републике Србије

Необходност познавања страних језика у доба глобализације несумњиво је неупитна. Поред комуникације на матерњем језику, комуникација на страним језицима представља кључну компетенцију за будућност грађана (Vučo 2018: 41). Ако посматрамо општу слику страних језика на територији Републике Србије³, приметимо сасвим неурав-

2 Рад је саставни део докторске дисертације под називом „Интеркултурно образовање и језичка интеркултурност у Републици Србији на простору Новог Пазара” која се израђује на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

3 „У Србији је дуго био одмаћен термин „живи језици” као контраст класичном грчком и латинском језику који су називани „мртвим језицима” (Игњачевић 2006: 23).

нотежено стање које подразумева неравноправност различитих језика, што је, закључићемо, вишевековна традиција. Као потенцијално решење овог природом ствари наметнутог проблема могла би се разматрати могућност да се ученицима понуде сви светски језици и да се успостави равнотежа у школама, а посебно када говоримо о средњим школама, где одабир језика не би требало да подразумева аутоматизам, који великом броју језика не даје шансу за изучавање. Но, чињенично, страни језици заступљени у савременом образовном систему Републике Србије јесу енглески, немачки, француски, руски, италијански, шпански (Šuvaković 2018: 107)⁴, с посебном напоменом на латински језик, који се изучава у средњим филолошким школама и медицинској школи, али и на оријенталне језике (примарно арапски и турски), који се изучавају у средњим верским исламским школама (медресама) на подручју Новог Пазара, Тутина, Пријепоља, те у Београду.

1.1. Енглески језик

Енглески језик већ крајем 19. века постаје примарни језик на међународној сцени (Ignjačević 2006: 8), с обзиром на то да се „напушта класично-хуманистичка оријентација у образовању и почиње превласт тзв. „реалног” образовања и природних наука” (Ignjačević 2006: 9), тако да је енглески језик у том тренутку „улазио у школски систем у Србији и будући да је настава била заснована на тада најмодернијим принципима, веома је брзо освајао простор у систему и стицао популарност која се протеже кроз цео XX и залази у XXI век”. Преузима примат у школама у најразвијенијим деловима Европе, те полако добија позицију коју су дотад имали француски и немачки језик (Ignjačević 2006: 8), а када је реч о образовању у Републици Србији, енглески језик стиче популарност услед политичких, културних и економских односа Србије са земљама енглеског говорног подручја, што је и иницирало сазревање свести „о потреби учења енглеског језика у јавности” (Ignjačević 2006: 9).

Филиповић, Вучо и Ђурић (2007: 2) упућују на то да се од осамдесетих година прошлог века јавља нови светски поредак под утицајем развоја технологије, медија и глобалног капитала, те који енглески језик детерминише као *lingua franca*⁵, који као такав ипак не угрожава релевантност

4 Слична је ситуација у целокупном европском контексту. Према подацима *Skraćenog prikaza Eurydice izvještaja, Ključni podaci o nastavi jezika u školama u Evropi*, „готово сви ученици у Европи уче енглески језик. У скоро пола образовних система, то је обавезан предмет. Они који уче други језик најчешће бирају неки од свјетских језика као што су француски, њемачки, шпански, италијански или руски. Исто важи и за земље у којима се нуди шири спектар језика” (2017: 20).

5 Ђурић (2018: 60) сматра да се енглеском језику статус *lingua franca* „природно” намеће у процесу глобализације, наводећи како овакав резултат није био неизбежан, те да је „последница недоследности у спровођењу договорене политике”, те упућује да је енглески језик једини језик чије учење власти, макар не транспарентно, нису покушале да сузбију разним мерама и препорукама (Đurić 2015: 377), док Игњачевић (2006: 193) подвлачи да енглески језик у пракси, мада никада није дефинисан тако

и егзистирање других језика. Овакву опсервацију можемо приметити и код Живковића (2013: 663) који сматра да се енглески језик „последњих деценија наметнуо као *lingua franca* и његово познавање се сматра неопходним, чак се може рећи да је његово непознавање хендикеп”. Аутор ипак закључује да је употребна вредност енглеског језика на глобалном нивоу искључиво комуникацијска, о чему говори и Вучо (2018: 35), истичући да је то језик „који најчешће служи за споразумевање у савременом свету”, те да се њиме не преносе међукултурна знања, нити се упознају различите културе, већ ту функцију има тзв. *lingua culturalis*, односно матерњи језик (Живковић 2013: 663). С друге стране, Бугарски (2003: 8–9), управо због широке распрострањености енглеског језика, сматра да овај језик не би требало посматрати кроз призму класичних страних језика, већ као *additional language*, који нарушава традиционалну поделу на матерњи и страни језик.

Позиција енглеског језика у основним и средњим школама у Новом Пазару није изненађујућа уколико је поредимо са сликом на глобалном нивоу⁶, јер енглески језик као први страни језик заузима сами врх хијерархијске пирамиде, те је његов статус у школама у Новом Пазару идентичан у односу на статус у целокупном образовном систему у Републици Србији. Од 43 ученика осмог разреда основних школа који су обухваћени анкетом, 43 и уче енглески језик, што је у укупном 100%. Да је ситуација слична и у средњим школама на простору Новог Пазара, можемо закључити на основу података које износимо у табели у наставку.

Табела 1 – Енглески језик у новопазарским средњим школама

Укупан број ученика						Број ученика који учи енглески језик					
Школа за дизајн текстила и коже	Техничка школа	Гимназија	Економско-трговинска школа	Медицинска школа „Два хероја”	Угоститељско-туристичка школа	Школа за дизајн текстила и коже	Техничка школа	Гимназија	Економско-трговинска школа	Медицинска школа „Два хероја”	Угоститељско-туристичка школа
710	1.064	1.259	1.208	772	449	n	n	n	n	n	n
						%	%	%	%	%	%

у нормативним актима, постаје први језик и по заступљености у настави, али и по броју ученика који га изучавају на свим нивоима образовања.

- 6 Школске 1996/97. енглески језик изучавало је 58,12% ученика петог разреда основне школе у Републици Србији (ибид.: 199), док је у школској 2002/03. години, од укупног броја ученика у основним школама (252.677), енглески језик изучавало 63,79% (ибид.: 202). У овој школској години, руски, француски и немачки по популарности били су знатно испод енглеског (ибид.), иако су сва три језика у школској 1963/64. години били популарнији: руски са 63,2%, француски са 15,8%, немачки са 19,8%, а енглески тек са 13,8% (ибид.: 199). У школској 2002/03. години, од укупног броја ученика у средњим школама у Републици Србији (252.340), чак 77,3% њих учило је енглески језик, док је руски учило 20,6%, 14,92% француски и свега 5,93% немачки (ибид.: 205).

1. разред	210	307	340	302	193	137	210	307	340	272	193	137
							100	100	100	90,1	100	100
2. разред	193	325	315	342	184	123	193	325	315	311	184	123
							100	100	100	90,9	100	100
3. разред	168	253	308	340	203	103	168	253	308	310	203	103
							100	100	100	91,2	100	100
4. разред	139	179	296	224	192	86	139	179	296	197	192	86
							100	100	100	87,9	100	100

На основу приказаних података констатујемо да је енглески језик доминантан и у образовном систему Републике Србије на простору Новог Пазара. Енглески језик изучава се у свим средњим школама, где је његова заступљеност у *Школи за дизајн текстила и коже, Техничкој школи, Гимназији, Медицинској школи „Два хероја”, Угоститељско-шурисничкој школи* на простору Новог Пазара стопроцентна. Једино одступање можемо запазити у *Економско-трговинској школи*, у којој ученици енглески језик изучавају са увек око 90% (први разред 90,1%, други разред 90,9%, трећи разред 91,2%, четврти разред 87,9%). Оваква доминација енглеског језика на различитим нивоима образовања, притом занемаривање осталих страних језика који су подједнако битни за нашу језичку заједницу, резултат је одсуства социјалне свести о важности учења страних језика (Durbaba 2014: 64-65). Дурбаба (2014: 66), између осталог, наводи да оваква ситуација јесте и „недостатак интеркултурне или транскултурне компоненте у учењу”, али и „недостатак политике истинске вишејезичности”, те да влада „неосмишљена политика језичке диверсификације, што резултује неусклађеном неравномерном заступљеношћу већег броја језика у образовном систему”. Овај проблем није наметнут од стране централне просветне власти, него је школа та која по инерцији бира стране језике, не обраћајући пажњу на школе у околини, те „решавајући проблем” у своју корист, најчешће копирањем искуства из претходних година или задржавањем постојећег наставног кадра (Durbaba 2014: 66).

1.2. Немачки, француски и руски језик

Игњачевић (2006: 15) упућује на то да образовни систем у Републици Србији, у првом, региструје немачки језик, напомињући да су се учитељи примарно образовали у Аустроугарској, те управо због присних релација са Аустроугарском, а узимајући у обзир и територијалну блискост, Србија уводи немачки језик у школски систем. Данас географски положај „губи на значају приликом доношења одлука о страним језицима. Повећана покретљивост људи, добара и идеја довела је до тога да конкретан географски положај земље постаје небитан када се избори праве између интернационалних језика, док је у прошлости пажња језичких планера била усмерена првенствено на језике суседних земаља, или земаља са којима су одржавани блиски културни, политички и/или

привредни односи” (Ignjašević 2006: 30). Немачки језик због друштвено-политичког контекста бива искључен из образовног система у Републици Србији након Другог светског рата, школске 1945/46. године, да би већ школске 1949/50. био враћен поново у образовни систем, али као други страни језик, поред енглеског и француског (Ignjašević 2006: 157).

Руски језик образовном систему Републике Србије припада од 1902. године, када постаје интегрални део гимназијских програма (првог разреда гимназија, што би данас одговарало петом разреду основне школе). Недуго затим, између два светска рата, руски језик бива маргинализован, да би непосредно након Другог светског рата добио статус обавезног предмета, првог страног језика, у тадашњим гимназијама. Међутим, услед неповољних политичких и друштвених прилика руски језик бива изопштен из образовног система све до шездесетих година 20. века, када поново постаје саставни део образовног система (Končarević 2004: 31, цит. у: Ginić 2018: 109–110). Руски језик интегрални део образовног система у Републици Србији постаје услед осећаја „блискости са руским народом исте религије” (Ignjašević 2006: 16), због тога што припада истој језичкој групи којој припада и српски, али примарно због политичких прилика када се „Србија ослањала на Русију као заштитиника својих интереса на међународној сцени”, чиме је одувек и била условљена позиција руског језика у нашем образовном систему. Оног момента „када су наде у заштиту Русије биле изневераване, руски језик је избациван из школских програма на дуже периоде, што се није десило ни са једним другим од четири страна језика која се и данас уче у школама” (Ignjašević 2006: 16). Ови подаци говоре о периодичном изучавању руског језика у школама у Републици Србији, мада се његови почеци изучавања у Србији понајвише везују за Богословију⁷ и Учитељску школу (Ignjašević 2006: 97). Међутим, 21. век доноси и нову позицију руског језика, који се све више налази у сенци немачког или француског, или је сасвим потиснут.

Француски језик у гимназије улази двадесетак година након немачког (Ignjašević 2006: 15), *Законом о гимназији*, 15. 9. 1853. године, по узору на руске гимназије, за VI и VII разред (Ignjašević 2006: 85), а у остале школе још касније (Ignjašević 2006: 15). У периоду увођења у наставни процес, француски језик „био је интернационални језик дипломатије, политике и културе” (Ignjašević 2006: 15), док је немачки у том периоду био интернационални језик „науке и практичног живота”, што је било у вези са кадром који ће предавати неки од ова два језика. Игњачевић (2006: 15) упућује да је проблем кадра за немачки језик био лако решив с обзиром на то да је, како је наведено, немачки језик био језик науке, па су се интелектуалци школовали на немачком језику, те били оспособљавани да тај језик и предају, што није био случај и са француским језиком, што је можда и разлог његовог каснијег увођења у наставни процес.

⁷ „Богословија, основана 1. 9. 1836. године у Београду и 1896. под управом и надзором митрополије, у почетку је била двогодишња, па трогодишња, а од 1844. четворогодишња школа” (Игњачевић 2006: 86), у којој се руски језик изучавао од 1849. године.

С друге стране, ауторка (ибид.: 16) наглашава и непостојање значајних непосредних контаката између Србије и Француске, што је знатно утицало и на развијање свести о масовнијем изучавању француског језика, тако је он спорим корацима освајао наш простор. Но, ипак, француски језик опстаје у образовном систему Републике Србије на основу резултата Француске револуције (1789) чије су идеје биле „веома добро примљене у Србији”, али и на основу његовог међународног положаја (Ignjačević 2006: 17).

Док су немачки и француски, као други страни језик, заступљени у основним школама, средње школе на простору Новог Пазара нуде нешто другачију слику. *Техничка школа, Медицинска школа „Два хероја”* и *Школа за дизајн текстила и коже* у свом систему препознају само један страни језик – енглески, те остали страни језици нису ни понуђени ученицима. Нешто другачије стање запажамо у *Гимназији, Економско-трговинској школи* и *Угоститељско-туристичкој школи*. У Гимназији су обавезна два страна језика, где се поред енглеског изучавају немачки и француски. Економско-трговинска школа поред енглеског подразумева и немачки језик, с тим што је ученицима понуђено да бирају између та два језика. Угоститељско-туристичка школа, поред енглеског језика који уче сви ученици, нуди и немачки и руски језик. Угоститељско-туристичка школа уједно је и једина школа на простору Новог Пазара у којој је и даље присутан руски језик.

Потпуну слику износимо у табели у наставку.

Табела 2 – Немачки, руски и француски језик у новопазарским средњим школама

	Немачки језик						Француски језик		Руски језик	
	Гимназија		Економско-трговинска школа		Угоститељско-туристичка школа		Гимназија		Угоститељско-туристичка школа	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. разред	200	58,8	30	9,9	69	50,4	120	35,3	/	/
2. разред	207	65,7	31	9,1	36	29,3	88	27,9	20	16,3
3. разред	242	78,6	30	8,8	31	30,1	83	26,9	22	21,4
4. разред	82	27,7	27	12,1	/	/	214	72,3	27	31,4

Табела 3 – Немачки и француски језик у новопазарским основним школама

	n	%
Немачки језик	38	88,4
Француски језик	5	11,6

На основу приказаних података можемо приметити да се у основним школама на простору Новог Пазара као други страни језик⁸ најчешће изучава немачки језик са чак 88,4% ученика осмог разреда основних школа, који су обухваћени анкетом. Овакви подаци нису зачуђујући с обзиром на то да популарност немачког језика у школама у Србији, наводи Момчиловић (2018: 18) датира одавно: евидентно је вишедеценијско присуство немачког језика у нашем образовном систему, али и то да језичке политике умногоме дефинишу његов положај, тако да је у последњих десетак година немачки језик у статусу другог страног језика, те није реткост ни његово ванинституционално учење, које је углавном условљено вишедеценијским миграцијама. С друге стране, знатно низак проценат ученика као други страни језик учи француски: свега 11,6% основаца обухваћених анкетом. На сличну ситуацију наилазимо и у средњим школама на простору Новог Пазара, у којима је немачки језик такође врло популаран и који је најчешћи бирани језик (као други страни). Популарност немачког језика међу ученицима новопазарских школа почива управо на континуираној комуникацији између Новог Пазара и Немачке, с обзиром на то да је економска емиграција Новопазараца у Немачку вишегодишња традиција. Ова чињеница упућује на то да је учење немачког језика чешће условљено екстринзичном мотивацијом, него што је резултат личног задовољства.

Након њега јесте француски у знатно мањем проценту, осим код четвртог разреда Гимназије, у ком се случају Гимназијалци углавном одлучују за француски језик (чак 72,3%). Руски је језик непопуларан међу ученицима новопазарских школа. Присутан је у Угоститељско-туристичкој школи. Међутим, из године у годину у све нижем проценту, да бисмо дошли до тога да ученици који су 2020/21. године уписали први разред руски језик уопште не изучавају.

Анализом прикупљених података закључујемо да је језичка слика у основним и средњим школама на простору Новог Пазара прилично уједначена. Разлог овако блиских резултата у погледу изучавања страних језика између основаца и средњошколаца (релација немачки-француски) највероватније лежи у аутоматизму: избор другог страног језика у средњим школама условљен је основном школом, потискујући тиме жељу и вољу ученика и намећући вољу закона. Избор другог страног језика у основној школи најчешће је условљен екстринзичном мотивацијом (немачки језик због студирања, рада у иностранству...), врло ретко интринзичном (из личног задовољства), што доводи до постепеног гашења одређених језика.

8 Други страни језик као обавезан предмет изучава се од 2003/04. школске године, с тим што је већа вероватноћа да се ова прогресивна одлука заснива на екстерним разлозима, него што је то инспирисано интерним образовним искуствима (Durbaba 2014: 53-54), док гимназије друштвено-језичког смера други страни језик као обавезан предмет региструју још од 1968. године (Ignjačević 2006: 179).

1.3. Италијански и шпански језик

Јовановић и Филиповић (2013: 287), говорећи о судбини шпанског језика у нашем образовном систему, упућују на то да је шпански језик с пуном акредитацијом постао део образовног система Републике Србије 2003. године, али да је његово присуство у основном и средњем образовању било далеко од оптималног. Према подацима из 2010. године, наводе ауторке, шпански језик био је понуђен као изборни предмет у 18 основних и 11 средњих школа на територији Р. Србије, да би касније добио статус, традиционално детерминисано, други страни језик. Међутим, институционално изучавање шпанског језика ни до данас није добило стабилну основу.

С друге стране, када је реч о институционалним оквирима изучавања италијанског језика, региструје се период након Другог светског рата када се „француски језик укида, немачки заузима његово место, а у Београду у IX Мушкој и I Женској реалној гимназији, у Новом Саду у II Мушкој реалној гимназији, у Крагујевцу у II Мушкој реалној гимназији и у мушким реалним гимназијама у Нишу, Руми, Ваљеву и Чачку – уместо француског уводи се италијански језик” (Ignjačević 2006: 155).

Када је реч о италијанском и шпанском језику у образовању на подручју Новог Пазара, ученици основних и средњих школа ове језике не изучавају, што у укупном није случај у Републици Србији. Овакви подаци о италијанском и шпанском језику, што је случај и са великим бројем других страних језика, резултат су тога да они ученицима уопште нису понуђени као потенцијални други страни језик, а не говоре о одсуству воље ученика да неки од тих језика заиста уче. У прилогу ове године говоре и подаци које смо добили на основу анкете за ученике, који указују да одређени број ученика основних и средњих школа у Новом Пазару прибегавају ванинституционалном учењу страних језика⁹: међу ученицима средњих школа најпопуларнији су: немачки (n = 7), турски (n = 4), шпански (n = 3), француски (n = 2), корејски (n = 2), јапански, арапски, албански, руски, португалски, норвешки (n = 1), док су се основци изјаснили на следећи начин: турски (n = 8), арапски (n = 4), шпански (n = 3), јапански (n = 2), корејски, грчки и немачки (n = 1). Међутим, турски и арапски језик имају и институционалне оквире учења: оба језика се као обавезни предмети изучавају у средњим верским исламским школама (арапски у фонду од три часа недељно, турски у фонду од два часа

9 Међутим, ванинституционално учење језика има приличне недостатке, узимајући у обзир да нисмо у могућности направити одређени пресек стања и утврдити који је ниво постигнућа код ученика, док се приликом институционалног учења језика макар грубо може добити податак о нивоима савладавања одређеног језика (Ignjačević 2006: 27). У ванинституционалним оквирима процену познавања страног језика могу извршити само оне „језичке школе” које „полазницима обезбеђују полагање интернационалних испита или су својим квалитетним радом стекле услове да се у друштву дипломе њихових полазника сматрају валидним доказом о познавању страног језика” (ибид.), али се ипак учење страних језика у таквим школама не може сматрати неинституционалним обликом учења (ибид.).

недељно; ови се језици, поред матерњег и енглеског, изучавају све четири године). С друге стране, турски језик, као четворосеместрални предмет, понуђен је и студентима Државног универзитета у Новом Пазару, са студијског програма Енглески језик и књижевност. Студентима је као други страни језик понуђен француски. Арапски језик изучава се и на Факултету исламских наука у Београду са Консултативним центром у Новом Пазару, као и на Факултету за исламске студије, такође у Новом Пазару. Оба језика, и арапски и турски, могуће је студирати на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Заинтересованост за турски језик врло је изражена међу младима у Србији, с обзиром на емитовање турских телевизијских серија, које су међу младима све популарније (Ђурић 2015: 332). С друге стране, Ђурић упућује и на захтев за увођење турског језика који је Удружење Турака у Србији поднело 2014. године, па се на основу тога може очекивати скорије увођење турског језика у основне и средње школе у Републици Србији.

Закључно разматрање

Страни језици у Републици Србији врло су осетљиво питање на које треба обратити посебну пажњу. Централно место заузима енглески језик. За њим се налазе немачки, француски и руски који су у различитим деловима Србије и различитим школама неједнако заступљени. Међутим, оно што можемо констатовати када су у питању страни језици у образовном систему Републике Србије на простору Новог Пазара јесте да је панорама понуђених и језика који се институционално изучавају врло уска. Овакви подаци говоре о чињеници да неки језици немају шансу за изучавање, али и о постепеном гашењу одређених језика. На глобалном нивоу, поред енглеског, немачког, француског и руског, који припадају и образовном систему на простору Новог Пазара, региструјемо и присуство шпанског и италијанског језика, али са врло нестабилним статусом. Ова два језика нису део образовног система у Новом Пазару, чиме потврђујемо нашу почетну хипотезу да језичка интеркултурност у Републици Србији није еквивалентна оној која је евидентна у Новом Пазару. С друге стране, чињенично је стање да оријентални језици (арапски и турски) имају своје институционалне оквире учења у Новом Пазару, што није случај у образовном систему Републике Србије генерално.

Литература

- Bugarski 2003: R. Bugarski, *Jezik i lingvistika*, Beograd: Čigoja štampa.
Durbaba 2014: O. Durbaba, *Nastava stranih jezika u Srbiji i aspekti jezičkog planiranja na nacionalnom nivou i nivou lokalne zajednice: Prikaz jedne studije slučaja*, u: J. Filipović, O. Durbaba (ur.), *Jezici u obrazovanju i jezičke obrazovne politike*, 51–77.

- Đurić 2018: Lj. Đurić, Strani jezici u jezičkoj obrazovnoj politici Srbije: Dinamika promena u periodu od 2000. do 2016. godine, u: J. Vučo, J. Filipović (ur.), *Jezici obrazovanja. Filološka istraživanja danas*, tom III, Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 55–81.
- Đurić 2015: Lj. Đurić, *Strani jezici u obrazovnoj politici Srbije tokom poslednjih šest decenija: činioци, modeli, perspective*, Doktorska disertacija, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Filipović, Vučo, Đurić 2007: J. Filipović, J. Vučo, Lj. Đurić, Critical Review of Language Education Policies in Compulsory Primary and Secondary Education in Serbia, *Current issues in language planning*, 8(1).
- Ginić 2018: J. Ginić, Nastava ruskog jezika u osnovnoj školi: Aktuelno stanje i perspektiva, u: J. Vučo, J. Filipović (ur.), *Jezici obrazovanja. Filološka istraživanja danas*, tom III, Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 109–121.
- Ignjačević 2006: A. Ignjačević, *Engleski jezik u Srbiji*, Beograd: Čigoja štampa.
- Jovanović, Filipović 2013: A. Jovanović, J. Filipović, Spanish Teacher Education Programs and Community Engagement, *Hispania*, 96(2), 283–294.
- Končarević 2004: K. Končarević, *Savremena nastava ruskog jezika. Sadržaji, organizacija, oblici*, Beograd: Slavističko društvo Srbije.
- Momčilović 2018: M. N. Momčilović, *Nemački kao drugi strani jezik u Srbiji*, Doktorska disertacija, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Skraćeni prikaz Eurydice izveštaja, Ključni podaci o nastavi jezika u školama u Evropi. Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizuelnu djelatnost i kulturu, 2017, <http://publications.europa.eu/resource/cellar/ff10cc21-ae9-11e7-837e-01aa75ed71a1.0016.01/DOC_1>, 12. 2. 2021.
- Šuvaković 2018: A. Šuvaković, Rezultati evropske politike višejezičnosti u prvoj deceniji XXI veka u zemljama članicama Evropske unije i Srbiji, *Ogledi i studije*, Srpska politička misao, broj 2, 25(60), 99–113.
- Vučo 2018: J. Vučo, Jezik i jezici obrazovanja, u: J. Vučo, J. Filipović (ur.), *Jezici obrazovanja. Filološka istraživanja danas*, tom III, Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 33–55.
- Živković 2013: D. Živković, Uloga stranih jezika u interkulturnom obrazovanju, *Jezik, književnost, vrednosti: Jezička istraživanja*, Niš: Univerzitet u Nišu, 659–671.

Adnan H. Bjelak

FOREIGN LANGUAGES IN EDUCATION IN NOVI PAZAR, SERBIA

The aim of the analysis is to confirm the hypothesis that the panorama of foreign languages represented in education in the Republic of Serbia has not been consistently implemented in education in Novi Pazar. For the purpose of the analysis, we used the data obtained by surveying primary and secondary school students in Novi Pazar, conducted in October of the school year 2020/21. year, with open and closed questions. A total of 40 high school students and 43 elementary school students participated in the investigation. Based on the survey, we obtained data concerning the foreign languages students of Novi Pazar schools learn institutionally, but also related to the ones they learn outside educational institutions. In February of the school

year 2020/21. we also collected a questionnaire for the administrative staff of Novi Pazar high schools, which gave us a clear insight into the data on the number of students studying some of the foreign languages. We approached the data processing with quantitative-qualitative analysis, confirming our initial hypothesis that the language situation at the global level in the Republic of Serbia is not equivalent to the observed situation in education in Novi Pazar.

Keywords: foreign languages, education in Serbia, education in Novi Pazar

*Примљен: 16. април 2021. године
Прихваћен: 31. октобар 2022. године*